

FRANTIŠEK ČERMÁK: JAZYK A SLOVNÍK: VYBRANÉ LINGVISTICKÉ STUDIE

Praha: Karolinum, 2014, 524 stran

ISBN 978-80-246-2660-4

Publikace *Jazyk a slovník: vybrané lingvistické studie* představuje výbor z díla významného českého lingvisty prof. Františka Čermáka z let 1963–2013. Podle slov z její předmluvy je hlavní snahou „podat představu o odborných zájmech autora, které zasahují do řady oblastí a subdisciplín, i když tu v zásadě nejsou práce z oblasti frazeologie, slovotvorby a korpusové lingvistiky, které je třeba hledat jinde“ (s. 7).

Výbor je uveden kapitolou nazvanou „Lingvistika a její klasikové“, kde jsou zahrnuty studie týkající se především díla Ferdinanda de Saussurea a pražské školy. Články se zabývají zejména otázkami vztahu pražských lingvistů k Saussureovi a reflexí jeho myšlenek členy PLK. Zvláštní pozornost je věnována osobnosti a dílu Vladimíra Skaličky. Jakkoli to možná nebylo původním cílem, je tato kapitola především důkazem životaschopnosti jejich myšlenek a teorií. Jako velmi trefné se pak jeví zakončení této části v podobě studie původně uveřejněné v roce 1978, která aplikuje Skaličkovu typologii jazyků na germánské jazyky (s přihlédnutím k nizozemštině) a může být chápána jako důkaz její využitelnosti při lingvistickém výzkumu. Tento článek zároveň nastiňuje řadu otázek, které nemohly být zodpovězeny v době jeho vzniku, mohou však sloužit jako podnět pro studium v dnešní době korpusové lingvistiky.

Kapitola druhá komplementárně doplňuje první a věnuje se základním lingvistickým pojmům, opět s přihlédnutím zejména k saussureovské tradici a tradici pražské. Průřez autorovými pracemi věnovanými tomuto tématu do jisté míry reflektuje vývoj lingvistiky v průběhu přibližně jednoho století: od vymezení základních kategorií a tvorbu terminologického aparátu přes jejich promyšlení a zpřesňování až po zcela konkrétní statistickou analýzu dat, již umožnil vznik jazykových korpusů (snad není nutno na tomto místě připomínat, že František Čermák stál po mnoho let v čele Ústavu Českého národního korpusu).

Třetí a čtvrtá kapitola obsahují autorovy studie, které se zabývají především teoretickými otázkami lexikonu a vytváření slovníků. Kapitola pátá, „Lexikální kombinatorika“, na ně navazuje a zprostředkovává průřez autorovými pracemi věnovanými zejména problematice syntagmatiky slovníku.

V řadě dílčích studií můžeme nalézt odkazy na základní obecně lingvistické otázky nastolené v kapitolách předchozích. Je zcela nepochybné, že sestavení tohoto výboru nebylo nijak náhodné. Studie jsou uspořádány promyšleně, a navzdory značnému časovému odstupu, který některé dělí, funguje publikace bez problémů jako jeden celek. Ostatně v předmluvě sám autor uvádí: „Cílem vydání tohoto výboru je pak také snaha zpřístupnit tak různé příspěvky z oblasti synchronní lingvistiky takovým způsobem, aby začaly dávat smysl až jeden vedle druhého ve své celistvosti a zároveň pestrosti, a bylo vidět, jak se do značné míry doplňují“ (s. 7). Nelze než konstatovat, že tento cíl byl naplněn beze zbytku: vybrané studie doplňují jedna druhou a vytvářejí zároveň obraz o jejich autorovi, jehož představují jako lingvistu s nebyvalou šíří zájmů, nadstandardním vhladem do řady lingvistických oblastí a v neposlední řadě i polyglota. Ukazují zároveň jeho schopnost neustrnout ve výzkumu ani v osobnostním vývoji, ale naopak přijímat výzvy, které přináší nová doba, využívat jejich

možností (viz jazykové korpusy), tyto aktivně zapojovat do vlastního výzkumu, a tak ho zpřesňovat a posouvat dále.

Druhá část knihy (výrazně kratší než ta předešlá) je věnována příspěvkům odrážejícím autorovy úvahy o mezinárodním jazyce nebo pozici obecné češtiny. Doplňují tak výše načrtnutý obraz autora o další rozměr — ukazují ho jako teoretického lingvistu, který neztrácí kontakt s běžným jazykem a s každodenními otázkami komunikace jako takové. Autor zde nevystupuje jen jako obecný lingvista, bohemista, nederlandista, lexikograf, lexikolog a korpusový lingvista, ale také jako osoba sledující prostředí, v němž se pohybujeme, i zcela běžné (ne však proto triviální) problémy užívání jazyka (viz např. stati věnované výuce spisovné češtiny ve školách a úloze obecné a spisovné češtiny v dnešní komunikaci).

Ucelenost práce nikterak nenarušuje ani fakt, že se zde střídá čeština a angličtina. Anglicky psané příspěvky jsou naopak začasťe výborným doplněním jejich českých „bratrů“, neboť se nejedná o překlady, nýbrž o upravené verze určené mezinárodnímu publiku. Českému čtenáři tak dobře zprostředkovávají rozdíl ve vnímání vybraných problémů v prostředí domácím a světovém.

Dílo nabízí čtenáři možnost vytvořit si komplexní obrázek o některých palčivých lingvistických otázkách, které nás provázejí prakticky již od dob vzniku této disciplíny. Hledání odpovědi na ně a především pátrání po tom, do jaké míry je vůbec možné nějaké uspokojivé odpovědi nalézt, případně jaké faktory nám v různých obdobích brání v jejich získávání, by se dala označit za leitmotiv. Autor sám pak z díla vychází nejen jako lingvista neuvěřitelně schopný, ale také pokorný, odmítající jakákoli zjednodušování, uvědomující si plný rozsah některých položených otázek a hranice vlastního i obecného poznání jazyka.

Dana Kratochvílová | Ústav románských studií, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy |
Nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
dana.kratochvilova@ff.cuni.cz

